ХЕРСОНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН,УПРАВЛІННЯ І БІЗНЕСУ
КАФЕДРА ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ ГАЛУЗЕВОГО ПЕРЕКЛАДУ

Специфіка відтворення етичних концептів в україномовному перекладі роману Айн Ренд «Атлант розправив плечі»

Виконала студентка 5 курсу
групи 5ФП
напряму підготовки 6.020303
«Філологія»
Бондар Анастасія Сергіївна
Керівник: д.філол н., доцент Кудрявцева Н.С.

Херсон – 2020 року

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕТИЧНИХ КОНЦЕПТІВ 5
1.1.Теорія номінації у когнітивно-ономасіологічному аспекті 5
1.2. Характеристика етичних концептів 7
1.3. Методологія дослідження етичних концептів: когнітивно-ономосіологічний аспект 12
Висновки до розділу 1 13
РОЗДІЛ 2. МОВНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ЕТИЧНИХ КОНЦЕПТІВ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ 15
2.1. Вербалізація етичних концептів в англійській та українській версіях роману Айн Ренд «Атлант розправив плечі» 15
2.1.1. Добро. 15
2.1.2. Зло. 16
2.1.3. Альтруїзм 19
2.1.4. Егоїзм. 20
2.2. Етичні номінації як об’єкт перекладу 23
2.3.Способи відтворення етичних номінацій в українському перекладі роману Айн Ренд «Атлант розправив плечі» 25
Висновки до розділу 2 27
ВИСНОВКИ 28
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 30
ABSTRACT 36

ВСТУП

Розум людини та мова мають нерозривний зв'язок. У нашій роботі простежується як саме виявляється цей взаємозв’язок у межах етичної складової декількох лінгвокультур за допомогою методології, розробленої для концептуального аналізу значень мовних одиниць.

Актуальність дослідження зумовлюється необхідністю розширення сучасних уявлень про концептосферу різних лінгвоспільнот.

Метою нашої роботи є виявлення особливостей відтворення етичних концептів у романі при перекладі з англійської на українську мову. Відповідно до поставленої мети в роботі формулюються і розв’язуються такі **завдання**:

– виявити теоретичні засади дослідження етичних номінацій у когнітивно-ономасіологічному аспекті;

– з’ясувати методологію дослідження етичних номінацій як засобів, що вербалізують етичні концепти;

– зіставити мовні репрезентації етичних концептів американської, української та російської лінгвокультур на підставі концептуального аналізу;

– визначити способи відтворення етичних концептів в українських та російських перекладах роману Айн Ренд «Атлант розправив плечі».

Об'єктом дослідження є етичні концепти в оригінальному творі.

Предметом дослідження є особливості відтворення етичних номінацій при перекладі твору Айн Ренд «Атлант розправив плечі» українською мовою.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених у роботі завдань використано такі методи: концептуальний аналіз, компонентний аналіз, порівняльно-перекладацький аналіз.

Апробація результатів дослідження. Апробація роботи відбулася на X Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції «Іноземні

мови в сучасному комунікативному просторі» (Херсон : ХНТУ, 11 квітня 2019 р.) [18, с. 121].

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел та анотації.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕТИЧНИХ КОНЦЕПТІВ

1.1.Теорія номінації у когнітивно-ономасіологічному аспекті

Однією з основних функцій мови є когнітивна, або пізнавальна. З погляду когнітивної теорії, мова є засобом пізнання, інструментом здобуття знань і суспільно-історичного досвіду. Згідно з В. С. Гонагало, когнітивна лінгвістика спирається на ономасіологію, адже процес найменування встановлює зв'язок мовних елементів із фактами реальної дійсності [10]. Дослідження мови в ономасіологічному аспекті висвітлюють етнолінгвістичні та лінгвокультурологічні питання, а також допомагає виявити витоки самої мови, особливості світосприйняття, світобачення і світорозуміння носіїв різних мов, відображені у специфіці мовної картини світу [10].

Ономасіологія є аспектом лексичної семантики, в якому значення вивчається у напрямку – від плану змісту до плану вираження. Тут постає питання про існування лексичних одиниць, які віддзеркалюють значення та зміст [36]. Згідно з ономасіологічним підходом до мовних явищ, коли основним положенням виступає відношення «реалія (денотат) – зміст (сигніфікат)», номінація розглядається в такому ракурсі [28]: перед мовцем постає питання як правильно, образно і якими засобами висловити певну інформацію, щоб реципієнт відповідно до можливостей зміг адекватно сприйняти сказане. Ономасіологічний підхід розглядають як відображальний, тобто такий, що пояснює співвідношення між предметами, сприйняттям та уявленням у чуттєвому досвіді, у практичній свідомості носіїв мови [28].

Відношення значення імені до предмета є фактом мовної номінації. Номінативний зміст слова входить до системи мовних значень і набуває статусу самостійного елемента, але має суперечливий характер. З одного боку номінація є процесом і результатом установлення зв'язку імені з

позначенням певного денотата, а з іншого боку – складовою системи мови, де номінативний зміст проявляється безпосередньо в самій системі [27].

У сучасній літературі терміном «номінація» і його синонімом «найменування» позначають процес творення мовних одиниць, які слугують для називання й розчленування фрагментів дійсності та формування відповідних понять про них у формі слів, сполучень слів, фразеологізмів і речень [28].

За Г. В. Колшанським, номінація – це закріплене за мовним знаком поняття – сигніфікат, що відображає характерні ознаки денотата – властивості, якості й відносини – предметів і процесів матеріальної та духовної сфери, завдяки чому мовні одиниці утворюють змістові елементи вербальної комунікації [22].

У своїй праці «Основні аспекти дослідження номінативних процесів» Г. В. Лепко зазначає, що номінативна система це основний інструментарій між реальним світом та світом мови, елементи якої завжди й обов'язково співвідносяться з предметами, явищами, подіями позамовної дійсності [28].

Питання багатозначності слова у теорії номінації є доволі важливим, тому що воно торкається самої природи номінації – здатності слова точно та виразно позначати, називати предмет і функціонувати в комунікативних актах, передаючи інформацію про предмет повідомлення [21].

Слід підкреслити, що номінативна функція є невід'ємною часткою комунікації, оскільки зміст мовних одиниць реалізується тільки в процесі вербального спілкування. Усі номінативні одиниці є меншими за речення та можуть бути виділені як складові самостійні частини номінативної структури зі складу висловлення [11].

Таким чином, номінація це результат процесу творення мовних одиниць, який відображає характерні ознаки предметів. Номінація є невід'ємною складовою мовної системи та інструментом співставлення реального і мовного світів.

1.2. Характеристика етичних концептів

Слідом за О. М. Лозовою [29] сьогодні виокремлено два основних підходи до тлумачення терміну концепт: 1) його традиційне розуміння як загального поняття і 2) нове осмислення концепту як комплексу культурно детермінованих уявлень про предмет. Зазначимо, що у нашій праці ми спираємося на значення концепту крізь призму когнітивної лінгвістики.

Повертаючись до першого трактування, варто наголосити, що концепт є близьким за значенням до «поняття», проте ці терміни не є синонімами у повному значенні слова через їх змістовні відмінності. Як зазначає Л. А. Пасик [34] «всякий концепт – це поняття, але не всяке поняття – концепт».

На думку В. А. Маслової [30] зміст поняття складають пізнані суттєві ознаки концепту, а концепти є національно-специфічними ментальними утвореннями, без яких важко уявити будь-яку культуру [30, с.56-57]. Ю. С. Степанов [40] розмежовує поняття і концепт як терміни різних наук, де перше є складовим елементом логіки та філософії, а друге – лінгвістики та культурології. На відміну від понять у точному значенні терміну, концепти не лише мисляться, вони «переживаються», бо стосуються емоційної сфери людини, виступаючи як предмет емоцій, симпатій та антипатій, а іноді й зіткнень. Концепт це «основна ланка культури у ментальному світі людини» [40, с. 42-43], це «уявлення, поняття, знання, асоціації, переживання, що супроводжують слово» [39, с. 40].

В. В. Жайворонок [17] розглядає концепт як мовну одиницю, що функціонує часто не просто як слово-номінація з одним чи кількома лінгвістичними значеннями, а як слово-концепт – вмістилище узагальненого культурного сенсу, що дає підстави уважати мовну одиницю культурним концептом» [17, с. 10].

За визначенням О. С. Кубрякової [25] в «Кратком словаре когнитивных терминов», концепт – це «термін, що слугує для пояснення одиниць ментальних та психічних ресурсів нашої свідомості і тієї інформаційної

структури, що виражає знання і досвід людини; оперативна змістова одиниця пам’яті, ментального лексикону, концептуальної системи і мови мозку, всієї картини світу, відображеної у людській психіці. Концепт виникає в процесі побудови інформації про об’єкти і їхні властивості, при чому ця інформація може включати як відомості про об’єктивний стан справ у світі, так і відомості про уявні світи і можливий стан справ у цих світах. Це відомості про те, що індивід знає, припускає, думає і уявляє про об‘єкти світу» [30, с. 90].

За С. А. Жаботинською, концепт є уламком інформації людської свідомості, який активується за допомогою мовного знаку або групами знаків [14]. Концепт є гіперонімом для низки сутностей, таких як образ, схема дій, гештальт і поняття, надаючи класифікацію концептів за остенсивним (образ, гештальт, схема дій) і номінальним (поняття) способами визначення іменованих сутностей [15, с. 255].

У своїй праці В. А. Полагейкіна та Ю. О. Шепель [35] зазначили що структурі номінативного концепту характерні: образна складова, ціннісний компонент та поняттєвий елемент. Наявність цих трьох компонентів у номінації визначає характер зв’язків із мовою, яка його об’єктивує, з культурою як національною системою цінностей та зі свідомістю й практичною діяльністю людини [35].

У дослідженні Д. В. Полгородник встановлено, що ціннісний складник концепту вказує на його значимість як для індивідуума, так і для колективу, оскільки сукупність концептів, що розглядаються в аспекті цінностей утворюють ціннісну картину світу [36, с. 66].

Під етичним концептом у цій роботі розуміється етнічно, культурно обумовлене, складне структурно-смислове лексично вербалізоване утворення, що базується на поняттєвій основі та включає в себе крім поняття образ та оцінку [32].

Етичні концепти є результатом когнітивної діяльності мовної особистості та відповідної їй мовної картини світу [6]. Сукупність етичних

концептів відображають складові соціально-психологічного феномена в суспільній свідомості та є назвами класів об’єктів, які визначають зміст етичної оцінки і служать основою для її формування.

У праці «Теоретико-методологічні засади вивчення етичних концептів» Ю.О. Соколова [39] підкреслює, що різні ціннісні поняття, настанови, та й сама природа оцінки як невід'ємної складової людського життя постала ключовим питанням дослідницької уваги лінгвістів [39].

Етичні концепти є універсальними назвами класів об’єктів, які визначають зміст етичної оцінки і слугують когнітивною основою для її формування. Етична оцінка орієнтована на норму, зразок та дотримання певних правил, які існують у суспільстві і характеризуються мінливою стійкістю та варіативністю. Відомо, що кожна людина намагається слідувати принципам і нормам моралі та надавати вчинкам і діям оцінку з позиції етики [23].

Сукупність концептів, що розглядаються в аспекті цінностей, утворюють ціннісну картину світу. Шкала цінностей виражається у формі нормативних уявлень про добро і зло, призначення людини, її ідеали та принципи (моральні цінності). Цінності визначають соціальний устрій суспільства та індивідуальні переваги його членів, поведінку окремих його індивідів, оцінку, яку дають члени певного соціуму тим чи іншим діям, подіям, і зумовлюються культурою та ідеологією нації. Цінності, що приймаються всіма або більшістю народів, націй, культур є універсальними [23].

В основі цінностей лежить онтологічно універсальна категорія оцінки, під якою ми розуміємо закріплене вербально ставлення мовця до предмету мовлення з точки зору протиставлення – «добре» / «погане». У лінгвістиці розрізняють дескриптивне й оцінне значення, які відповідно фіксують об’єктивні властивості предмета оцінки, приписувані йому суб’єктом, і суб’єктивне ставлення до об’єкта дійсності на основі своїх власних почуттів, переживань, емоцій [8].

Існуюче у колективній свідомості будь-якого етносу національне світосприйняття є немислимим без системи оцінок та без відображених у мові ціннісних орієнтирів. Саме оцінювання на ціннісному рівні завершує процес відображення повсякденною людською свідомістю, остаточно перетворюючи світ об'єктивний у світ відображений [37].

Н. Д. Арутюнова [1] інтерпретує оцінне значення як реляційне, тобто людина оцінює лише те, що має для неї вагу і що пов’язане з ідеалізованою картиною світу, до якої входить те, що є і те, до чого вона прагне. Та відповідність об’єкта такої моделі світу одержує оцінку «добре», невідповідність характеризується як «погане» [1]. Так, наприклад нерозв'язна суперечність «добра» і «зла» має величезний сенс при створенні ціннісної картини світу будь-якої людини, адже як обидва полюси цієї антиномії є базовою системою оцінювання майже у всіх сферах життєдіяльності людини. Якщо розглядати ці два поняття у широкому значенні, то слід підкреслити, що зазвичай, незалежно від компонентів картини світу, «добро» позначає вісь позитивних цінностей, а «зло» негативних [13].

Досліджувані концепти, безсумнівно, входять в одну концептосферу з універсальними концептами, такими які присутні в картині світу всіх народів [42]. Слід за цим, зазначимо що концептуальна картина світу пов’язана з сукупністю знань про світ і є тотожньою концептосфері та є основою для формування мовної картини світу, яка, у свою чергу, представляє собою сукупність зафіксованих в одиницях мови уявлень народу про дійсність на певному етапі його розвитку [37]. Отже, завдяки мовній і концептуальній картинам світу розглядаються історичні, соціальні, культурні умови життя народу та специфіка розвитку його свідомості.

Н. А. Шадріна [42] стверджує, що ДОБРО є одним із загальних понять моральної свідомості і однією з найважливіших категорій етики [42]. Однак нормативну етику не цікавить, що люди вважають добром, вона прагне

з'ясувати, що постає добром насправді [42]. Моральна оцінка супроводжується певними почуттями, але ця суб'єктивно-емотивна сторона свідомості представляється як якесь доповнення та супровід процесів пошуку добра. Так, Н. А. Шадріна [42] вказує, що всі спроби надати визначення поняттю добра, пропоновані філософами, або зовсім не є визначеннями, а висловлюють ту чи іншу ціннісну позицію, тобто є суб'єктивними, або зводяться до тавтології «добро є добро» [42].

У свою чергу, визначення концепту ЗЛО, як правило є протилежним концепту ДОБРО, як протиставлення позитивного і негативного, як узагальнене вираження думки що суперечить правилам моралі. Таким чином, якщо універсальне визначення ДОБРА як концепту поки залишається проблематичним, то його визначення на основі протиставлення концепту ЗЛО видається цілком очевидним.

Як було зазначено вище, концепти ДОБРО і ЗЛО є ключовими та універсальними у людській свідомості, оскільки з їх допомогою людина надає оцінку власним вчинкам і аналізує поведінку оточуючих. При розгляді етичної складової мовної картини світу необхідно звернути найпильнішу увагу на ці два образи, які слід аналізувати разом, оскільки, як відомо, вони не просто взаємопов'язані, а ще й взаємообумовлені. Антиномія ДОБРО – ЗЛО демонструє найсильніший вплив на формування духовного коду культури, визначаючи тим самим особливості етичних установок людини [41, с.150].

Альтруїзм та егоїзм є основними поняттями, що виражають суперечливість етичної природи людини, яка залежить головним чином від особливостей соціуму та виховання [42]. В рамках вивчення концептів АЛЬТРУЇЗМ та ЕГОЇЗМ, під першим мається на увазі направленність людини робити вчинки заради блага інших, а під другим направленість людини робити вчинки на власну користь. В українській лінгвокультурі під АЛЬТРУЇЗМОМ розуміються вчинки з добрим наміром, коли ЕГОЇЗМ є антиподом цього поняття [42].

Отже, етичні номінації є складовими соціально-психологічного феномену у носіїв різних культур. Тому що вони є назвами класів об'єктів, які визначають зміст етичної оцінки, і служать основою для її формування. У нашому дослідженні вивчення універсальних етичних номінацій є особливо цікавим, адже усі вони утворюють ціннісну картину народу та демонструють як той чи інший концепт відображається у носіїв різних мов.

1.3. Методологія дослідження етичних концептів: когнітивно-ономосіологічний аспект

Важливим моментом для розуміння значущості міжмовного ономасіологічного варіювання є усвідомлення сутності номінативного процесу як когнітивного мапування [24, с. 99]. Терміном когнітивне мапування С. А. Жаботинська позначає формування уявлення людини про оточуючий світ, у результаті якого виникають когнітивні мапи – суб'єктивні образи оточуючої дійсності, тобто її конструкти [16].

При створенні мовного знаку мапування здійснюється у напрямку (1) від інформації, що надходить із зовнішнього світу, до значення знаку, наявного в мисленні; (2) від значення знаку до його зовнішньої оболонки [16]. Нижче зображено схематичне зображення процесу мапування (зазначене пунктиром) за С.А. Жаботинською у трьох основних етапах семіозису, представлених у семіотичному трикутнику (див Рис.1.1)

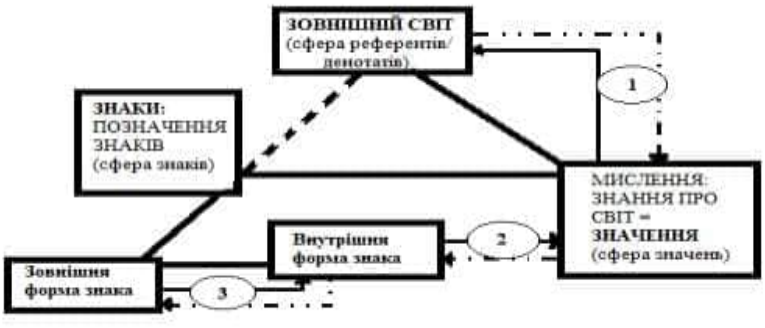

Рис. 1.1. Напрямок мапуваня в семіозисі

У своїй праці, Н. С. Кудрявцева [26] зазначає, що ономасіологічний напрямок мапування починається з розподілу уваги, яка виокремлює не всі, а лише деякі фрагменти ситуації/об’єкта, що є об’єктом сприйняття [26, с. 100].

Етичний концепт являє собою багатовимірне утворення, в основі якого знаходиться понятійний компонент [32]. Цей компонент є базовою частиною в структурі концепту і відтворюється у лексичних значеннях його слів. Крім понятійного компонента структура етичного концепту включає образний і оцінний компоненти, в яких фіксуються асоціації, образи, оцінки та уявлення людини про той чи інший концепт. При дослідженні етичних концептів ми вважаємо доречним використання наступного методу [32]: 1) дефініційний аналіз етичних номінацій (тобто лексем, які вербалізують концепт); 2) етимологічний опис етичних номінацій, який допомогає виявити історію концепту, встановити час появи його номінацій у мові та розвиток їх семантики; 3) контекстуальний аналіз.

Етичний концепт є одним з ключових концептів лінгвокультури. Велика семантична наповненість, широка метафорична сполучуваність обумовлюють існування численних культурних конотацій і викликають певні труднощі при перекладі, які можуть бути пов'язані з відсутністю прямого еквівалента. Тому понятійна складова концепту в мові знаходить вираз у різних вербальних формах, які виступають його еквівалентами. Оскільки саме понятійний компонент становить основу структури концепту, нам видається цікавим провести аналіз словникових дефініцій в українській мові і відповідних їм вербальних форм в англійському. Такий аналіз дає можливість виявити, з одного боку, подібні риси, а з іншого - відмінності у досліджуємих нами лінгвокультурах .

Висновки до розділу 1

Підсумовуючи вище сказане, слід зазначити що, «номінація» є центральним поняттям ономасіології. В сучасній лінгвістиці термін «номінація» широко вживаний, але його зміст досі однозначно не витлумачений. Однак, терміном номінація позначають результат процесу творення мовних одиниць, який відображає характерні ознаки предметів. Основною функцією номінації є називання й розчленування фрагментів дійсності та формування відповідних понять про них у формі лексичних одиниць.

Було встановлено, що етичні номінації мають чітку структуру та є результатом когнітивної діяльності мовної особистості та відповідної їй мовної картини світу. Номінації є лексемами котрі вербалізують концепти. Концепт є квантом інформації, відтвореним мовними знаками. У структурі власне етичного концепту знаходяться образний, оцінний та понятійний компоненти. Зміст етичних номінацій формується на основі оцінки індивідом тих або інших подій і явищ. Етичні номінації слід вважати універсальними категоріями адже вони становлять ціннісну складову мови.

При вивченні етичних концептів ми будемо застосовувати наступні методи аналізу: дефініційний, етимологічний та контекстуальний. Такий аналіз, на нашу думку, допоможе виявити спільне та відмінне у досліджуємих нами лінгвокультурах.

РОЗДІЛ 2
МОВНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ЕТИЧНИХ КОНЦЕПТІВ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

2.1. Вербалізація етичних концептів в англійській та українській версіях роману Айн Ренд «Атлант розправив плечі»

Згідно з вищеописаною методологією ономасіологічного підходу, у цьому розділі буде здійснено аналіз наступних етичних концептів: ДОБРО, ЗЛО, АЛЬТРУЇЗМ, ЕГОЇЗМ, СПРАВЕДЛИВІСТЬ. Окрім того, що концепти є універсальними, вони складають змістовий каркас роману Айн Ренд «Атлант розправив плечі».

2.1.1. Добро. Як було зазначено вище, понятійний компонент концепту виявляється на основі дослідження словникових визначень. Так, номінант етичного концепту – ДОБРО у «Тлумачному словнику української мови» [49] має визначення:

1. усе позитивне в житті людей, що відповідає їхнім інтересам, бажанням, мріям; благо; протилежне лихо, зло;

2. добра, корисна справа, вчинок тощо.

Відповідно, «Cambridge Dictionary of English» [43] надає два трактування «kindness»:

1. the quality of being kind;

2. a kind action.

«Longman Dictionary of Contemporary English» [45] визначає наступні дефініції англійської номінації «kindness»:

1. kind behavior towards someone;

2. a kind action.

Таким чином, бачимо що український номінант етичного концепту ДОБРО та англійський «kindness» мають лише одне спільне значення: вони позначають добрий вчинок. Відмінним є те, що українська дефініція має ширший сенс та трактування «усього позитивного», у той час як англійська

номінація має значення риси характера, яка притаманна людині. Також відмінним є те, що в українській мові концепт ДОБРО тлумачиться як протиставлення злу та лиху.

Згідно етимологічним данним етична номінація «kindness» утворена від прикметника *kind* + *ness*. Бере походження від староанглійського «kyndnes», що означало «нація», а також «виробляти, збільшувати». Наприкінці XIV ст. набуває значення «добрі справи; добрі почуття; якість або звичка бути добрим».

Щодо етимології української номінації «добро», «Семитомний Етимологічний словник української мови» [48, т.2, с.98] наводить праслов'янське слово «добръ» у значенні «корисний, відповідний».

У контексті роману Айн Ренд «Атлант розправив плечі» концепт «kindness» отримує мовну репрезентацію за допомогою численних синонімів, з яких вживаються наступні: *virtue* «чеснота», *welfare* «благополуччя», *good* «добро»/«благо».

Зазначимо, що virtue «чеснота» визначається як позитивна моральна риса в характері людини доброчесність [46]; welfare «благополуччя» як життя в достатку й спокої; добробут, щастя; good «добро»/«благо» – усе позитивне в житті людей, що відповідає їхнім інтересам, бажанням, мріям; благо; прот. лихо, зло [48].

При контекстуальному аналізі, ми вважаємо доречним порівнювати два номінативних поля ДОБРО – ЗЛО, адже вони складають більш повну картину при відтворенні етичних концептів.

2.1.2. Зло. В «Тлумачному словнику української мови» [49] етична номінація ЗЛО має наступні дефініції**:**

1. шо-небудь погане, недобре; протилежне добро;

2. нещастя, лихо, горе;

3. почуття роздратування, гніву, досади; злість; розлюченість.

У той час, «Cambridge Dictionary of English» [43] має лише одну дефініцію «evil»:

1. something that is very bad and harmful.

«Longman Dictionary of Contemporary English» [45] надає наступні тлумачення «evil»:

1. a very harmful or unpleasant influence or effect;
2. a powerful force that makes people behave in a cruel way, or wicked behavior in general;

Отже, український концепт ЗЛО, як і англійській «evil» мають спільні тлумачення: визначення чогось поганого і називають стан у якому перебуває людина. Однак українське тлумачення концепту ЗЛО є більш абстрактним, позначаючи почуття («лихо», «горе»); в англійській мові зло має негативний вплив на людину та завдає шкоди.

Згідно з етимологічним словником «evil» походить від давноанглійського «yfel» зі значенням «поганий, злий». У давньоанглійській та інших старих германських мовах, окрім скандинавських, «це слово є найбільш повним прикметним виразом несхвалення або зневаги». Англосакси використовували слово «evil» при описі поганого, невмілого, дефектного, а також шкоди, злочину, нещастя, хвороби. У Середній англійській мові слово почали вживати у значенні аморального. Похідним від «evil» є «evil-ly» [46, с. 553].

Згідно до «Семитомного етимологічного словника української мови»[48, т.2, с. 266] слово «зло» є похідним від «зле»/ «злий» у значенні з праслов'янського «зълъ» «недобре, погано».

При дослідженні власне нашого твору, етичний концепт ЗЛО отримує мовну репрезентацію за допомогою концепту «evil». Далі ми пропонуємо розглянути приклади того, як функціонують вище описані етичні концепти та порівняти їх (див. Табл.2.1).

Таблиця 2.1

Текст оригіналу	Текст перекладу

Evil (тут і далі: підкреслено мною – А.Б.), not value, is an absence and a negation, evil is impotent and has no power but that which we let it extort from us [51, с. 779].	*Зло, а не цінність, є відсутністю і запереченням, зло ні на що не здатне, воно не має власної сили – хіба лише ту, що ми дозволяємо йому витягнути з нас* [52, с. 400].
Your standard of virtue is not an object, not an act, not a principle, but an intention…all you need to know is that your motive was the good of others, not your own. Your only definition of the good is a negation: the good is the 'non-good for me' [51, с. 784].	*Ваш критерій чеснот – це не об'єкт, не дія, не принцип, але намір…Усе, що вам слід знати: ваш мотив був благом для інших, а не для вас самих. Вашим єдиним визначенням блага є заперечення: добро – це коли для мене добра немає* [52, с. 408].
If you wish it, it's evil; if others wish it, it's good; if the motive of your action is your welfare, don't do it; if the motive is the welfare of others, then anything goes [51, с. 784].	*Те, чого ви бажаєте, – зло; те, чого бажають інші, – добро; якщо мотивом ваших дій є ваше власне благополуччя – не робіть цього; якщо мотивом є благополуччя інших – дозволено все* [52, с. 408].

Слід зазначити, що при відтворенні етичних номінацій ДОБРО і ЗЛО у перекладі було виділено наступні семантичні компоненти:

1. зло виступає як щось недобре;
2. зло є протиставленням добру;
3. зло несе у собі негативні компоненти;
4. добро є позитивним, тим, що відповідає інтересам людей, їх бажанням та мріям;
5. добро позиціонується як позитивна якість.

Згідно до цього, ми бачимо, що складові концептів ДОБРО і ЗЛО не співпадають із репрезентованими концептами у романі: вони мають

протилежну семантичну наповненість. Поясненням цього слугує прагматична функція, ціль якої полягає у створенні емоційного впливу на реципієнта шляхом збереження тексту оригіналу.

2.1.3. Альтруїзм. За даними «Тлумачного словника української мови» [53], номінант етичного концепту АЛЬТРУЇЗМ розглядається як:

1. безкорисливе піклування про благо інших і готовність жертвувати задля інших своїми інтересами; протилежне егоїзм.

«Cambridge Dictionary of English» [43] надає наступні два трактування етичної номінації «altruism»:

1. willingness to do things that bring advantages to others, even if it results in disadvantage for yourself;
2. the attitude of caring about others and doing acts that help them although you do not get anything by doing those acts.

«Longman Dictionary of Contemporary English» [45] визначає наступні дефініції англійської номінації «altruism»:

1. when you care about or help other people, even though this brings no advantage to yourself;

Так, можемо підкреслити, що вищенаведені дефініції концептів АЛЬТРУЇЗМ та «altruism» є спільними для досліджуємих мов та є протилежними поняттями «егоїзму».

Згідно з етимологічним даними, концепт має французьке походження «altrui». Є інформація, що слово було винайдено у 1853 р. дослідником О.Комте (Auguste Comte), також існує вірогідність, що слово має етимологічне перевтілення з лат. походження від alteri [46]. Похідними від «altruism» переважно вважаються: «altruist, altruistic, altruistically» [46, с. 57].

У досліджуємому романі, етичний концепт АЛЬТРУЇЗМ отримує мовну репрезентацію за допомогою лексеми – *sacrifice* «самопожертва», яка складає найближчу периферію досліджуваного концепту.

Зазначена номінація *sacrifice* «самопожертва» тлумачиться як:

1. жертвування собою, своїми особистими інтересами заради інших людей [42];

2. жертвування найціннішим, заради більш значущого [45].

2.1.4. Егоїзм. У свою чергу етична номінація ЕГОЇЗМ в «Тлумачному словнику української мови» [49] має визначення:

1. Турбота лише про себе; самолюбство, себелюбство; нехтування суспільними інтересами задля особистих; протилежне альтруїзм».

А за «Великим тлумачним словником сучасної української мови» [57] номінації надаються наступні трактування:

1. тенденція поводитися лише (або значною мірою) відповідно до особистих інтересів;

2. негативна риса характеру, що полягає у себелюбстві, байдужості до людей, постійному нехтуванні суспільними інтересами задля особистих інтересів.

«Cambridge Dictionary of English» [43] надає наступне трактування номінації «egoism»:

1. thinking only about yourself and considering yourself better and more important than other people;

«Longman Dictionary of Contemporary English» [45] визначає наступні дефініції англійської номінації «egoism»:

1. the belief that you are much better or more important than other people.

Можна зазначити, що в обох випадках, тлумачення зазначеної номінації має негативну конотація, яка полягає в апоцентричності.

За етимологічними данними етичний концепт «egoism» походить ще з латинської *ego* та згодом набуває етимологічного перевтілення впродовж сучасного латинського *egoismus*, і закріплюється у 1755 р. у французькому як égoisme. Свого значення egoism отримує у 1800 році, як пошук/здійснення того, що задовольняє власні інтереси. А у 1840 р. набуває значення

егоцентризму («self-centeredness») [46]. Похідними концепту є*: ego, egotism, egoist, egotist* [48, с. 503].

Звідси, варто додати, що в англійській мові концепт «egoism» отримує мовну репрезентацію за допомогою численних синонімів, з яких у досліджуємому романі домінантними виступають наступні: *selfishness* «егоїзм»/«себелюбство», *selfish* «егоїзм»/«себелюбство».

Перш ніж перейти до контекстуального аналізу, зазначимо що дані концепти тлумачаться за «Великим тлумачним словником сучасної української мови» [47] як «турбота тільки про свої інтереси; егоїзм».

Далі розглянемо зазначене номінативне поле, яке на нашу думку, є одними з ключових у досліджуємому романі, адже на протязі усього твору ці концепти виражають основну ідею та філософію Айн Ренд (див. Табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Текст оригіналу	Текст перекладу
Selfishness – say both – is man's evil. Man's good – say both – is to give up his personal desires, to deny himself, renounce himself, surrender; man's good is to negate the life he lives [51, с. 781].	*Егоїзм – кажуть і ті, й ті, вияв злого – в людині. Вияв доброго – кажуть і ті, й ті, – відмовлятися від особистих бажань, заперечувати себе, зрікатися, капітулювати. Людське благочестя – заперечувати життя, яким людина живе* [52, с.404]
Sacrifice – cry both – is the essence of morality, the highest virtue within man's reach [51, с. 781] .	*Самопожертва волають одні й другі, це суть моралі, найвища цінність, доступна людині.* [52, с.404].
The word that has destroyed you is 'sacrifice' [51, с.782].	*Слово, яке вас знищило, – «самопожертва»* [52, с.404].
'Sacrifice' is the surrender of that which you value in favor of that which	*«Самопожертва» – це відмова від того, що ви цінуєте заради*

you don't [51, с. 782].	*непотрібного* [52, с. 404].
If you wish to save the last of your dignity, do not call your best actions a 'sacrifice': that term brands you as immoral [51, с. 782].	*Якщо хочете врятувати залишки достоїнства, не називайте своїх найкращих учинків «самопожертвою»: цей термін позначає вас як аморальну особу* [52, с. 406].
This much is true: the most selfish of all things is the independent mind that recognizes no authority higher than its own and no value higher than its judgment of truth [51, с. 783].	*…це правда: незалежний розум, який не визнає влади, вищої за себе самого, і цінності вищої, ніж власні міркування про правду, – вияв найбільшого егоїзму* [52, с. 407].
If a man dies fighting for his own freedom, it is not a sacrifice: he is not willing to live as a slave; but it is a sacrifice to the kind of man who's willing [51, с. 782].	*Якщо людина гине у боротьбі за власну свободу – це не самопожертва: ця людина не бажала бути рабом. Але для того, хто рабом хотів бути – і загинув, загибель стане самопожертвою* [52, с. 406].

Як можна побачити, дефініції тлумачного словника не співпадають із дефініціями, що наведені у контексті роману, адже фокус їх смислової структури включає наступні та ключові семантичні компоненти:

1. самопожертва знищує людину;
2. володіння власними цінностями – вияв найбільшого егоїзму;

Таким чином, концептуальний аналіз обраних універсальних етичних номінацій дозволяє виявити, з одного боку, збіг семантичних ознак, їх спільність, а з іншого – певні відмінності, що виражаються розбіжністю їх смислових структур.

2.2. Етичні номінації як об’єкт перекладу

Відомо, що переклад вважається складним та багатокомпонентним видом діяльності, за якого здійснюється окрім міжмовного, ще й міжкультурне посередництво. На думку С. Г. Воркачова [7] в ракурсі перекладу до лінгвокультурологічних досліджень, можна підійти, за допомогою (національної) мовної особистості й (лінгвокультурного) концепту, оскільки вони віддзеркалюють ментальність особистості [7].

Спираючись на працю Н.І. Голубенко [9], слід виділити, що для перекладу питання специфіки культурних концептів і концептосфер є досить актуальним сьогодні, оскільки перебуває в контексті однієї з найскладніших перекладацьких проблем – проблеми передачі культурно-специфічної інформації вихідного тексту засобами іншої мови. Так як концептуальна система кожного народу є своєрідною та унікальною, що спричиняє значні труднощі для перекладача у відтворенні мовних репрезентацій концептів культури, які є невід’ємною частиною художньої літератури, то адекватність художнього перекладу залежить від розуміння й інтерпретації концептів, а також від вибору максимально точного відповідника в процесі перекладу [9].

Частіше за все трапляється так, що у номінації існує відповідник у мові перекладу, проте ця номінація містить конотації, відмінні від конотацій, властивих номінації в тексті оригіналу [9].

При перекладі виникає також проблема у взаємозв’язку мови й культури, яка значною мірою пов’язана з пошуком універсального й специфічного в сприйнятті дійсності носіями різних лінгвокультурних традицій.

Як зазначає Л. В. Ковальова [19], «концепт вербалізується і стає частиною семантичного простору мови, використовуючи систему мовних знаків». Мова може репрезентувати всю інформацію, набуту людиною, і накопичений досвід соціуму [19]. Тому в теорії та практиці перекладу існує таке поняття як «когнітивна функція перекладу», яка тісно пов’язана з його

комунікативною функцією, адже мета цього виду комунікації полягає у передаванні інформації, а отже в інформаційному збагаченні й розширенні фонових знань отримувача. Етноспецифічні фрагменти концептуальної картини світу, які відбивають ментальну і культурну своєрідність нації, завдяки перекладам стають доступними для носіїв інших мов [9].

Перш ніж розпочати роботу над перекладом художнього тексту, перекладач має дослідити культурні концепти соціуму, у якому створювався текст, з'ясувати, як вони віддзеркалені в тканині тексту й окреслити стратегію для відтворення мовних репрезентацій цих концептів у перекладі. Відповідно, концептуальний аналіз дозволяє виявити особливості мовної картини світу, у якій втілюється сприйняття людиною явищ реальної дійсності і яка є підґрунтям загальної духовної картини світу.

Стилістична значущість концептів не вичерпується розмаїттям відчуттів у читача, реакцій та людських емоцій. Концепт приваблює письменника широкими можливостями його інтерпретації, різноманітністю традиційних і нових засобів семантичного наповнення. Виразні семантичні асоціації письменник формує засобами метафоричного вираження думки, адже у творенні справжнього шедевру митець одночасно є й філософом, а думка ототожнюється з образом. Однак не завжди всі мовні репрезентації концептів відтворюються в перекладах повноцінно.

Варто додати, що у процесі перекладу взаємодіють не тільки дві мови, а й дві культури, які мають і загальну, і національну специфіку. Наявність загальнолюдського початку зумовлена тим, що мислення в людей, які розмовляють різними мовами, в загальних рисах залишається однаковим. Н. Г. Валєєва пояснює це фізичною природою людини, функціями її головного мозку, вищою нервовою системою [4].

Зазначимо, що когнітивний підхід до вивчення простору перекладацького процесу містить значний потенціал для визначення механізму досягнення і передачі смислу іншомовного тексту під час перекладу.

Різні мови відбивають дійсність по-різному. Ідеться тут не тільки про те, що в одній етнічній культурі можуть бути відсутні деякі елементи, наявні в іншій культурі, але й про те, що відношення між певними об’єктами, наявними в загальнолюдській культурі, може бути різним. Ці об’єкти можуть викликати різні асоціації, тобто по-різному зіставлятися з культурним досвідом народу.

Несумісність мовних картин світу представників різних культур вимагає від перекладача значних зусиль, щоб адаптувати інформацію автора тексту оригіналу в повному обсязі задля сприйняття її іншомовним реципієнтом [9].

Отже, складність відтворення етичних номінацій у міжмовному перекладі полягає у відсутності потрібного відповідника. Тому перед самим перекладом важливо дослідити при яких умовах створювався текст.

2.3.Способи відтворення етичних номінацій в українському перекладі роману Айн Ренд «Атлант розправив плечі»

У цьому підрозділі нашої роботи ми хотіли б зосередити увагу на тому, де саме виникає проблема при відтворенні розглянутих етичних номінацій в українському перекладі.

Протягом роману етичні номінації зустрічаються у вигляді дефініцій, що у свою чергу ускладнює завдання перекладача. Складність полягає у тому, що саме цей твір наповнений номінаціями, які не відповідають нормам лінгвокульури мови перекладу. Пор.: *'Sacrifice' is the surrender of that which you value in favor of that which you don't* [51, с. 782].

За перекладом С. Андрухович: *«Самопожертва» – це відмова від того, що ви цінуєте заради непотрібного* [52, с. 404].

Як ми бачимо, семантичну наповненість концепту збережено, не дивлячись на те, що сам концепт не відповідає тлумаченню, адже як було зазначено раніше – самопожертва є жертвуванням собою на благо інших

людей. Також при перекладі було застосовано контекстуальну заміну: «in favor of that which you don't» – «заради непотрібного».

Також зустрічаються номінації, які є загальноприйнятими та є позначенням того образу, яким він є насправді. Пор.: *Happiness is the successful state of life* [51, с. 771].

За перекладом С. Андрухович: *Щастя – показник успішного життя* [52, с.388].

При перекладі даного уривку застасовано пермутацію та контекстуальну заміну, а саме : «successful state of life» – «показник успішного життя».

Іноді через відсутність еквіваленту трапляються випадки, коли етична номінація:

1. втрачає свою семантичну наповненість:

Пор.: *...pain is an agent of death…* [51, с.771]

За перекладом С. Андрухович: *Біль – провісник смерті* [52, с. 388].

2. набуває негативної конотації:

Пор.: *...his own selfish pleasure…* [51, с.777].

За перекладом С. Андрухович: *...власна егоїстична насолода…* [52, с.496].

Слід зазначити, що більшість етичних номінацій на протязі усього твору зберігають своє тлумачення та існують у контексті не окремо, а разом утворюючи концептуальну картину. Таким чином, етичні номінації є проявом тієї концептуальної картини яку вони складають. Звідси виникає ряд проблем для перекладача, адже він у свою чергу є носієм іншої мови та навіть за наявності у творі дефініції, еквівалент у мові перекладу може бути відсутнім; або, обираючи при перекладі близький за значенням концепт, його значення може не співпадати та набувати невірної конотації у тексті перекладу.

Висновки до розділу 2

У ході дослідження ми провели аналіз універсальних етичних номінацій, які є центральними у романі Айн Ренд «Атлант розправив плечі». Серед таких у контексті твору було розглянуто: ДОБРО, ЗЛО, АЛЬТРУЇЗМ, ЕГОЇЗМ, СПРАВЕДЛИВІСТЬ. Усі зазначені концепти є підґрунтям твору, де кожний має власну дефініцію та не завжди співпадає із загальноприйнятими тлумаченнями.

Також було встановлено, що при відтворенні етичних номінацій тексту на іншу мову виникає ряд труднощів у перекладача. Дослідивши приклади українського перекладу роману Айн Ренд «Атлант розправив плечі» зазначимо, що основні складнощі при перекладі етичних номінацій виникають через невідповідність або відсутність потрібних еквівалентів у мові перекладу. Також при дослідженні було відмічено використання перекладачем переважно лексичних та граматичних трансформацій.

ВИСНОВКИ

Номінація є центральним поняттям ономасіології, яка вивчає змістовий бік мовленнєвої одиниці з позиції предметної спрямованості; значення імені до предмета. Сама номінація є результатом процесу творення мовних одиниць, який віддзеркалює характерні ознаки предмета та інструментом зіставлення реального і мовного світів.

Існуючий у колективній свідомості будь-якого етносу національний світопорядок є немислимим без системи оцінок усього сущого, без відображених у мові ціннісних орієнтирів. Кожен народ бачить світ у своїй особливій, неповторній проекції. А специфіка цієї проекції запам'ятовується в мові, створюючи мовну картину світу національної мови.

При дослідженні етичних номінацій, було встановлено, що вони перш за все є результатом розумової діяльності носія мови та відповідно мовної картини світу. Сукупність етичних номінацій відображають складові соціально-психологічного суспільної свідомості та є назвами класів об’єктів , які визначають зміст етичної оцінки. Номінації, усвою чергу є лексемами котрі вербалізують концепти. Концепт є уламком інформації, відтвореним мовними знаками; це певне ментальне утворення. У структурі власне етичного концепту знаходяться образний, оцінний та понятійний компоненти.

Зміст етичних номінацій формується на основі оцінки індивідом тих або інших подій і явищ. Етичні номінації слід вважати універсальними категоріями адже вони становлять ціннісну складову мови та відображають інформацію про національний характер і менталітет.

На нашу думку, важливим є вивчення етичних номінацій у когнітивно-ономосіологічному ракурсі, який полягає в описі способів вербалізації етичних концептів.

У другому розділі було здійснено концептуальний аналіз універсальних етичних номінацій у романі Айн Ренд «Атлант розправив плечі» та встановлено

що кожний концепт має власне трактування, яке не змінюється протягом твору та має суперечливий характер. Майже усі номінації не відповідають загальноприйнятим поняттям через що у перекладача при відтворенні тексту оригіналу виникає ряд труднощів. Проблема стосується невідповідності або загалом відсутності потрібного еквівалента у мовах перекладу. Навіть близькі за змістом значення відповідники транслюють різні емотивні стани.

Також, при дослідженні репрезентацій етичних номінацій у перекладі роману Айн Ренд «Атлант розправив плечі» було встановлено, що основне завдання перекладача полягає у збереженні семантичної складової концептів та адекватного відтворення тексту. У свою чергу, цього можна досягти попереднім етимологічним та тлумачним аналізом ключових концептів твору та відповідно застосування лексико-граматичних трансформацій .

Дане дослідження не є вичерпним, адже тут були розглянуті лише деякі етичні номінації у рамках роману Айн Ренд «Атлант розправив плечі». Тому виглядають дуже перспективними подальші дослідження концептосфер, які виражають різні етичні складові в рамках саме когнітивної діяльності людини, та виявлення процесів, що відбуваються в людській свідомості при їх формуванні та закріпленні в мовній системі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Науково-теоретичні праці

1. Арутюнова Н. Д. Язык и мир человека. 2-е изд., испр. Москва: “Языки русской культуры”, 1999. 896 с.

2. Бацевич Ф. С. Функционально ономасиологическое изучение лексики : теоретический и практический аспекты (на материале русского глагола) : [текст лекций]. Львов : Ред.изд. отдел Львовского ун-та, 1993. 171 с.

3. Бутова А. А. Концепт «справедливость» в русской и английской лингвокультурах. *Альманах современной науки и образования*. 2013. URL: http://www.perspektivy.info/misl/cenn/koncept_spravedlivost_v_russkoj_i_anglijskoj_lingvokulturah_2014-02-21.htm.

4. Валеева Н. Г. Перевод – языковое посредничество, способ межкультурной и межъязыковой коммуникации. URL: www.trpub.ru/valeeva-perevod-kommunik.html.

5. Вдовиченко Н. В. Вербалізація морально-етичних концептів в українській мовній картині світу. Одеса, 2015. 212 с.

6. Вдовиченко Н. В. Морально-етичні концепти як лінгвокультурні універсалії. 2013. URL: http://movoznavstvo.com.ua/download/pdf/2013_3/3.pdf.

7. Воркачев С. Г. Лингвокультурология, языковая личность, концепт: становление антропоцентрической парадигмы в языкознании. URL: http://kubstu.ru/docs/lingvoconcept/lingvocult.htm.

8. Вольф Е. М. Функциональная семантика оценки. – Москва : Наука, 1985. 226 с.

9. Голубенко Н. І. Відтворення англомовних репрезентацій концептосфери американського півдня в українському художньому перекладі. Київ, 2016.

10. Гонгало В. С. Ономасіологічний підхід у дослідженні мови. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2011. С. 92–97.

11. Гусейнова А. Б. До питання про мовленнєву номінацію. 2014. URL: http://visnik.donnuet.education/ua/archive/2014.html.

12. Дзюбенко О. Концепт "РОЗУМ" у римській та українській лінгвокультурах (паремійний вимір). *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія :Філологія (мовознавство).* 2013. Вип. 17. С. 261–266. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzvdpu_filol_2013_17_57.

13. Егорова О. А. Нравственно-ценностные категории «добро» и «зло» в лингвокогнитивном аспекте: на материале русского и английского языков. Ульяновск: УлГУ, 2005. 177 с.

14. Жаботинская С. А. Имя как текст: концептуальная сеть лексического значения (анализ имени эмоции). *Когниция, коммуникация, дискурс*. 2013. URL: http://sites.google.com/site/cognitiondiscourse/ DOI: 10.26565/2218-2926-2013-06-04.

15. Жаботинская С. А. Когнитивное картирование как лингво семиотический фактор. *Функциональная лингвистика: сб. науч. работ/науч*. ред. А. Н. Рудяков. Симферополь, 2012. Вып. 3. С. 179– 80.

16. Жаботинская С. А. Концепт/домен: матричная и сетевая модели . *Культура народов Причерноморья*. 2009. № 168. Т. 1. С. 254–259.

17. Жайворонок В.В. Знаки української етнокультури : словник довідник. Київ: Довіра, 2006. 703 с.

18. Іноземні мови у сучасному комунікативному просторі: Матеріали X Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції(Херсон, 11 квітня 2019 р.) – Видавництво ХНТУ, 2019. – 273 с.

19. Ковалева Л. В. Национальное своеобразие языковой объективизации концептов выраженных фразеосочетаниями, обозначающими реалии окружающей среды. Вестник Воронежского государственного университета.

Серия Лингвистика и межкультурная коммуникация. Воронеж : ВГУ, 2004. №1. С. 54–60.

20. Ковбасюк Л. А. Мовна номінація та її різновиди. URL: http://www.srw.kspu.edu/wp-content/uploads/2012/04/Kovbasiyk.pdf.

21. Кожина М. Н. Стилистика текста в аспекте коммуникативной теории языка. *Стилистика текста в коммуникативном аспекте : [Межвуз. сб. науч. трудов]*. Пермь, 1987. – С. 7–35.

22. Колшанский Г. В. Лингво-гносеологические основы языковой номинации. Языковая номинация: Общие вопросы. Москва: Наука, 1977. С. 101–168 .

23. Кондратенко Н. В. Вербалізація морально-етичних концептів в українській мовній картині світу. Одеса, 2015.

24. Крушельницька Я. В. Фізіологія і психологія праці. Навч. посібник. Київ: КНЕУ. 2000. URL: https://buklib.net/books/21923/.

25. Кубрякова Е.С. Краткий словарь когнитивных терминов . Под ред. Е.С. Кубрякова, В.З. Демьянков, Ю.Г. Панкрац, Л.Г. Лузина. - М: Филол. ф-т МГУ им. М. В. Ломоносова, 1997. 245 с.

26. Кудрявцева Н. С. Лінгвістична відносність і проблеми перекладу філософської термінології: лінгво-когнітивний підхід: Монографія. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2017. 460 с.

27. Лаверычева И. Г. Альтруизм и эгоизм как основа нравственной определенности. 2008. №1. С. 196–208.

28. Лепко Г. В. Основні аспекти дослідження номінативних процесів. URL: http://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/2288/azarova_aspektu_doslidg_nominatuvn_procesiv.pdf?sequence=4&isAllowed=y.

29. Лозова О.М. Етнопсихологічний вимір України: семіозис, міфотворчість, ідентичність: монографія . Під наук. ред. Лозової О. М..Київ : Інтерсервіс, 2014. 192 с.

30. Маслова В. А. Когнитивная лингвистика. 3-е изд. Минск: ТетраСистемс, 2008. 296с.

31. Науменко Л. В. Семасіологія та ономасіологія як головні аспекти лексичної семантики в іноземній мові. URL: https://naukajournal.org/index.php/naukajournal/article/viewFile/82/107.

32. Невзорова С. В. Вербализация концепта «тоска» в русском и французском языках (лексикографический анализ номинантов). URL: http://scjournal.ru/articles/issn_1997-2911_2009_2_56.pdf.

33. Палкин А. Д. Этические номинации в русской и японской лингвокультурах : 10.02.20. Москва, 2015. 628 с.

34. Пасик Л. А. Об'єктивація та дискурсивна профілізація концепту PARTNERWAHL/ ВИБІР ПАРТНЕРУ. 2016. URL: http://phd.znu.edu.ua/page/dis/02_2016/Pasyk_dis.pdf

35. Полагейкіна В. А. Концептуальна опозиція «свій / чужий» в англійській мовній картині світу. *Функційно-семантичні та когнітивно-прагматичні питання мови та міжкультурної комунікації*. Київ, 2018. С. 142–156.

36. Полгородник Д. В. Формування англійськомовної картини світу Ірландії в умовах незбалансованої двомовності : 10.02.04. Запоріжжя, 2018. 350 с.

37. Порівняльний опис лексичних засобів об'єктивації емоційного концепту "гнів". URL: https://knowledge.allbest.ru/languages/3c0a65625b2ac79b5c43b88521216c27_0.html

38. Приступенко Т. О. 1.2. Етика як наука. *Теорія журналістики: етичні та правові засади діяльності засобів масової інформації : навч. посіб*. 2011. URL: http://politics.ellib.org.ua/pages-8902.html.\.

39. Соколова Ю. О. Теоретико-методологічні засади вивчення етичних концептів. Випуск 3. 2009. URL: http://philology.knu.ua/library/zagal/Studia_Linguistica_3/287_293.pdf.

40. Степанов Ю.С. Константы: Словарь русской культуры. 3-е изд. Москва : Академический проект, 2004.

41. Уфимцева А. А. Лингвистическая сущность и аспекты номинации. Языковая номинация. (Общие вопросы). Под.ред. А. А. Уфимцева, Э. С Азнаурова, Е. С. Кубрякова, В. Н. Телия. Москва : Наука, 1977. С. 7–98.

42. Шадрина Н. А. Goodness vs evil в англоязычной картине мира. 2015. URL: https://cyberleninka.ru/article/v/goodness-vs-evil-v-angloyazychnoy-kartine-mira-1.

Довідкова література

43. Cambridge English Dictionary URL: https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/justice.

44. Klein E. A Comprehensive Etymological Dictionary of the English Language / Ernest Klein., 1966. 1776 c. – (Elsevier Publishing Company). – (Volume I A-K).

45. Longman Dictionary of Contemporary English Online URL: https://www.ldoceonline.com.

46. Online Etymology Dictionary URL: https://www.etymonline.com.

47. Великий тлумачний словник (ВТС) сучасної української мови URL: http://slovopedia.org.ua.

48. Етимологічний словник української мови: В 7 т. / Редкол.: О. С. Мельничук (гол. ред.) та ін. – К.: Наук. думка, 1982–2006. (Т. 1: А–Г. ; Т. 2: Д–Копці. ; Т. 3: Кора–М. ; Т. 4: Н–П. ; Т. 5: Р–Т. ; Т. 6: У–Я).

49. Тлумачний словник української мови. Томи 1–9 URL: http://services.ulif.org.ua/expl/entry/index?wordid=56921&page=1814.

50. Філософський енциклопедичний словник. Нац. акад. наук України, Ін-т філософії ім. Г. Сковороди (Довідкове вид.) ; [ред. кол.: В. І. Шинкарук (голова ред.кол.), Є. К. Бистрицький, М. О. Булатов таін.]. Київ : Абрис, 2002. 742 с. (Б-ка держ. фонду фундамент. досліджень).

Джерела ілюстративного матеріалу

51. Rand A. Atlas Shrugged. United States: Random House, 1957. 891 с.

52. Ренд А. Атлант розправив плечі. Частина третя. А є А. Пер. з англ. Софії Андрухович. Київ: Наш Формат, 2016. 568 с.

ABSTRACT

The paper consists of an introduction, two chapters, a conclusion and a bibliography. The amount of work is 36 pages. List of references contains 52 items.

The research object is the ethical concepts in Ayn Rand's novel «Atlas Shrugged».

The subject of the study is the ways of reproducing ethical concepts in Ayn Rand's novel «Atlas Shrugged».

The objective of the paper is to identify the specific features of rendering ethical concepts in English – Ukrainian translation. The tasks of paper include the definition of ethical nominations as verbalization of ethical concepts; the comparison of ethical concepts inherent in American and Ukrainian linguistic cultures on the basis of conceptual analysis; the definition of ways of rendering ethical concepts in Ukrainian translation of Ayn Rand's novel «Atlas shrugged» .

The introduction determines the topicality of the paper and provides a brief overview of the tasks. The first chapter deals with the definition of ethical nominations and concepts, the features of linguistic representation of ethical concepts and methodology. The second chapter presents the conceptual analysis of ethical nominations in the novel and the compares of English and Ukrainian translations in this respect. The conclusion, overview performed in the paper and the results obtained.

Key words: nomination, concept, onomasiology, ethical nomination, ethical concept, cognitive onomasiological analysis, conceptual analysis.